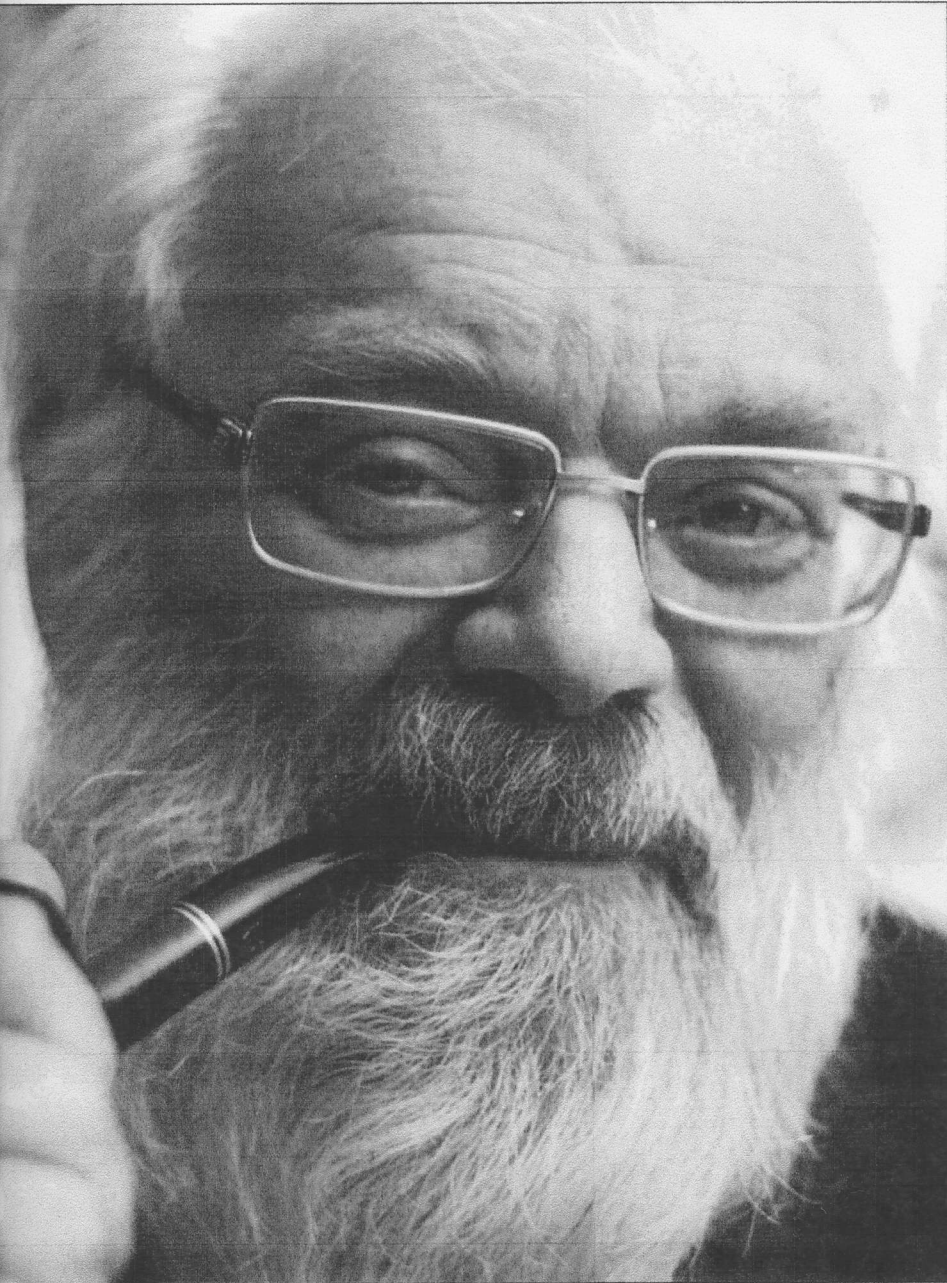

Arie Eikelboom schrijft eerste Nederlandse proefschrift over Bach

Bach componeerde een preek in klank'

boom: 'Er is nog genoeg te ontdekken over Bach'. FOTO: ANNA GREEN

Mozart wilde de luisteraar behagen. Beethoven schreef composities over zijn eigen leven. En Bach? Die deed geen van beiden. Voor Johann Sebastian Bach was muziek dé manier om God te eren. Tussen de regels door zijn er vele aanwijzingen in zijn werk te vinden. Zoveel zelfs, dat de Haagse organist Arie Eikelboom zijn proefschrift heeft gewijd aan het werk 'Jesu, meine Freude'. "Zijn omgeving vond hem ouderwets, maar hij bleef vasthouden aan zijn traditie".

DOOR MIRANDA FIERET

Arie Eikelboom stopt nog wat tabak in zijn pijp. Kleine wolkjes rook zweven door de ruimte. Voor in de kamer staat zijn orgel, met daarnaast een groot boekwerk vol opengeslagen partituren. Alles lijkt gereed om te spelen. Toch blijft de organist even van zijn orgel af. Naast de dienst op zondag, is Eikelboom vooral bezig met Bach. Deze maand geeft hij twee lezingen in de Maranathakerk over het stuk dat hem al meer dan twee jaar bezighoudt: 'Jesu, meine Freude'. "Het begon met een kladye waar ik al mee bezig was toen ik nog les gaf op het conservatorium". Eikelboom legt de pijp weg en bladert door zijn boek. "Nou, een kladye kun je het eigenlijk niet noemen. Ik had al zo'n 250 pagina's". Nadat hij was gestopt met lesgeven, is de musicus verder in de materie gedoken en eind november is hij gepromoveerd. "Beethoven schreef over zichzelf, maar Bach deed dat nooit. Ik wilde uitzoeken wat zo'n grote componist wilde bereiken en hoe de omgeving over zijn werk dacht. Er was alleen maar literatuur in het Duits. Dat is ook logisch, daar zitten de meeste Bachliefhebbers. Maar ik wilde de Nederlandse lezer ook toegang geven tot een stukje Bachliteratuur".

OUDERWETS

Het boek van Eikelboom geeft inzicht in de manier hoe Bach over muziek dacht en wat er in zijn hoofd omging tijdens het componeren van 'Jesu meine Freude'. "Zijn omgeving vond Bach verschrikkelijk ouderwets. Medio 1700 kregen mensen onder invloed van de denkwijze van Jean-Jaques Rousseau een ander idee over muziek. Het moest allemaal simpel, muziek moest mooi klinken in haar eenvoud". Volgens Eikelboom wilde Bach daar niets van weten. Hij hield vast aan zijn oude tradities. "Bach wilde betekenis, hij gebruikte muziek en tekst om uitleg te geven en God te eren. Muziek was immers een geschenk van God". In het boek beschrijft de organist de vele

aanwijzingen die Bach geeft om volledig in dienst van God te componeren. "Soms zijn de voetnoten met bewijzen en verwijzingen wel twee pagina's lang", lacht Eikelboom. "De basis voor de manier waarop Bach componeert, gaat zelfs terug tot de tijd van de oude Grieken. Pythagoras ontdekt dat geluid een trilling is. Beweging is geluid. Zo zijn tonen eigenlijk getallen die net als de sterren en planeten in een bepaalde verhouding tot elkaar staan. Bach gelooft ook dat wanneer hij dezelfde getalsverhoudingen gebruikt, hij hemelse klanken op aarde kan produceren. Zo maakt hij soms een compositie van 24 maten, als je dit getal opzoekt in de Bijbel, zie je dat het over het hiernaast gaat". Of Bach kon voorzien dat er bijna driehonderd jaar later nog steeds composities van hem worden geanalyseerd op betekenis, durft Eikelboom niet te zeggen. "Ik denk dat hij heus wel wist dat niet al zijn aanwijzingen werden opgepikt door het publiek. Daar ging het hem niet om. Hij was er heilig van overtuigd dat ergens onbewust in je lichaam een signaal wordt afgegeven dat het goed zit. Het is iets dat totaal niet rationeel is, maar wel een emotie oproept".

ONTDEKKING

Ook al had Eikelboom de nodige kennis over de grote musicus, met de studie voor zijn proefschrift heeft hij nog veel meer ontdekt over de denkwijze van Bach. "Bach gebruikte het aantal noten of maten om naar een psalm te verwijzen. Voor mij als calvinist was dat best bijzonder. Ik weet dat Bach Luthers was. Ik dacht altijd dat Calvijn meer met psalmen had, maar toen ik me meer in Luther en Bach ging verdiepen, bleek Luther ook veel met psalmen te hebben. Luther interpreteerde de psalmen echter heel anders dan Calvijn". Eikelboom steekt weer even zijn pijp op. "Ik kan en wil graag uren vertellen over Bach. Voor mijn boek heb ik een selectie moeten maken. Gelukkig kan ik nu de lezingen gebruiken om uit te wijden. Ik merk dat ik door mijn studie anders naar Bachs muziek ben gaan luisteren. Ik heb nog meer waardering gekregen voor wat hij heeft gedaan. Voor veel mensen zijn de composities van deze musicus al mooi, maar als je meer over de achtergrond van waaruit hij componeerde te weten komt, geeft dat meer verdieping aan de muziek".

Arie Eikelboom geeft 9 januari en 16 januari lezingen over zijn bevindingen in de Maranathakerk, 2e Sweelinckstraat 156 om 20.00 uur. De eerste avond gaat over het historische kader van Bach en zijn compositie, de tweede avond gaat over de compositie 'Jesu, meine Freude'. Het boek 'Jesu, meine Freude BWV 227 van Johann Sebastian Bach: een praedictatio sonora' is uitgegeven door het Boekencentrum en te koop voor € 34,90. ISBN: 978 90 239 2243 8. NUR 704,662.